

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Riigikohtu menetlusdokumendid
kantselei@riigikohus.ee

Meie 19.03.2026 nr 10-3/1303

Seisukoht kohtuasjas nr 5-26-5

I Asjaolud

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuasja aluseks on Tallinna Ringkonnakohtu otsus väärteoasjas nr 4-25-4090. Selles väärteoasjas lahendas Tallinna Ringkonnakohus menetlusaluse isiku apellatsiooni, milles menetlusalune isik vaidlustas talle maakohtus mitme väärteo eest mõistetud 25päevast aresti. Apellatsioonkaebuse läbivaatamise hetkeks oli menetlusalune isik aresti juba täies ulatuses ära kandnud, kuna arest pöörati täitmisele kohe maakohtu otsuse tegemisest. Ringkonnakohus leidis, et maakohus oli materiaaõigust kohaldanud õigesti ja jättis apellatsiooni rahuldamata.

Samas, apellatsiooni piirest väljudes leidis ringkonnakohus, et maakohus poleks tohtinud mõistetud aresti kohesele täitmisele pöörata ning VTMS § 205 lg 1, mis sellise otsustuse aluseks oli, on vastuolus põhiseadusega ja tulnuks seetõttu jätta kohaldamata. Ringkonnakohus oma otsuses tunnistas VTMS § 205 lg 1 põhiseadusega vastuolus olevaks ning jättis selle kohaldamata osas, milles see näeb ette, et kui süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud ja kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt väärteomenetluse seadustiku §-le 209, pööratakse kohtuotsus aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist. Ringkonnakohus edastas oma otsuse Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks.

Riigikohus teavitas Vabariigi Valitsust ja Justiits- ja Digiministrit oma 19.02.2026 kirjaga nr 5-26-5/3 põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuasja nr 5-26-5 menetlemisest ning palus esitada Vabariigi Valitsusel ning justiits- ja digiministril seisukohad nimetatud kohtuasjas hiljemalt 19.03.2026. Vabariigi Valitsus tegi Justiits- ja Digiministeeriumile ülesandeks tagada Vabariigi Valitsuse esindamine selles kohtuasjas.

II Seisukoht ja põhjendused

(1) Ringkonnakohtul ei olnud alust apellatsiooni piiridest väljuda

VTMS § 146 lg 2 kohaselt ringkonnakohus arutab väärteoasja esitatud kaebuse piires, välja arvatud juhul, kui ilmneb väärteomenetlusõiguse oluline rikkumine või materiaaõiguse ebaõige kohaldamine, millega on raskendatud menetlusaluse isiku olukorda. Apellatsioonkaebuses väljendas apellant kahetsust toime pandud väärtegude üle ja palus kohtul temale määratud karistust kergendada, kuid ei vaidlustanud aresti kohest täitmisele pööramist. Apellatsioon jäi rahuldamata. Ringkonnakohus leidis, et menetlusalune isik oli kinni peetud õiguspäraselt (ringkonnakohtu otsuse p 33) ning pidas põhjendatuks ka aresti mõistmist maakohtu otsustatud määras (ringkonnakohtu otsuse p-d 15-20). Sellest järeldub, et aresti koheselt täitmisele pööramise õiguspärasust lahendas ringkonnakohus apellatsiooni piiridest väljudes, st pidi tuvastama olulise menetlusõiguse rikkumise, millega raskendati menetlusaluse isiku olukorda.

Olulised menetlusõiguse rikkumised on sätestatud VTMS §-s 150 ja nähtavasti on ringkonnakohus leidnud, et maakohtu mõistetud aresti kohene täitmisele pööramine kuulub VTMS § 150 lõike 2 alla. See sätestab järgmist: „Kohus võib tunnistada oluliseks ka väärteomenetlusõiguse muu rikkumise, kui see on toonud kaasa ebaseadusliku või põhjendamatult kohtuotsuse.“ Ebaseaduslikku või põhjendamatult kohtuotsust menetlusalusele isikule mõistetud aresti kohene täitmisele pööramine kaasa toonud ei ole, nagu ringkonnakohus ise leidis. Õigupoolest ei saagi maakohtu otsusega mõistetud aresti kohene täitmisele pööramine ebaseadusliku kohtuotsuseni viia, sest maakohtu otsus, mille seaduslikkusest jutt käib, oli aresti täitmisele pööramise hetkeks juba tehtud. VTMS § 150 lõike 2 järgi olulise menetlusrikkumisega on Riigikohtu hinnangul olnud tegu näiteks siis, kui kohus jätab kogumata lisatõendid selleks, et kõrvaldada tekkinud kahtlused (RKKKo 4-19-3994), jätab põhjendamatult läbi vaatamata menetluskulude hüvitamise taotluse (RKKKo 4-18-4523), püstitab liiga kõrge tõendamise standardi (RKKKo 4-21-950), tugineb väidetud, kuid tõendamata väitele karistusregistri sisu kohta (4-21-2430), tugineb tõendile, millega menetlusalusel isikul ei olnud võimalik tutvuda (RKKKo 4-24-1840) – ehk siis juhtumitel, mil rikkumine leidis aset enne väärteoasjas õiguslike ja faktiküsimuste lahendamist ja sai otsuse sisu, st süüküsimuse otsustamist ja karistusmäära valikut mõjutada. Kuivõrd ringkonnakohus leidis, et maakohtu mõistetud arest oli seaduslik ja asjas puudub igasugune teave, mis viitaks, et apellant oleks viibinud kinnipidamiskohas kauem kui talle mõistetud 25 päeva, ei ole ka tema vabadust alusetult võetud.

Isegi kui eeldada, et aresti kohene täitmisele pööramine kujutas endast apellandi menetlusõiguste rikkumist, ei olnud see rikkumine oluline VTMS § 150 lg 2 kriteeriumite järgi, kuna ei toonud kaasa ebaseaduslikku või põhjendamatult kohtuotsust – ja järelikult ei oleks ringkonnakohus tohtinud apellatsiooni piiridest väljuda. Riigikohus on oma lahendis kohtuasjas 3-2-1-75-14 punktis 45 märkinud põhiseaduslikkuse järelevalve kontekstis järgmist: „Menetlusnormide asjassepuutuvuse hindamisel tuleb lähtuda sellest, kas konkreetses menetluses pidi rakendatama neid menetlusnorme kohtuotsuseni jõudmiseks“. VTMS § 209 lg 1 andis menetlusalusele isikule võimaluse maakohtult taotleda aresti täitmisele pööramise edasilükkamist. Menetlusalune isik sellist taotlust ei esitanud ega seadnud aresti kohest täitmisele pööramist kahtluse alla ka esitatud apellatsioonis.

Eeltoodud põhjustel puudus ringkonnakohtul alus apellatsiooni piiridest väljuda ja arutleda aresti kohese täitmisele pööramise õiguspärasuse üle. Kuna ringkonnakohtul ei olnud

apellatsiooni lahendades vaja üldse VTMS § 205 lg 1 kohaldada või selle kohaldamist maakohtu poolt hinnata, puudus tal ka alus asuda VTMS § 205 lg 1 põhiseaduspärasust hindama.

(2) Normi oleks tulnud tõlgendada põhiseaduskonformselt

Isegi kui möönda, et ringkonnakohtul oli alust aresti kohese täitmisele pööramise õiguspärasust hinnata, puudub ikkagi alus säte põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistada. Ringkonnakohtu hinnang sätte põhiseadusvastasuse kohta põhineb tema järeldusel VTMS § 209 lg 1 tõlgendamise kohta. Ringkonnakohus leidis nimelt, et VTMS § 209 lg 1 ei oleks andnud maakohtule võimalust isegi menetlusaluse isiku taotlusel aresti kandmist edasi lükata. Oma otsuse punktis 35 kirjutab ringkonnakohus: „VTMS § 209 lg 1 mõte on võimaldada aresti täitmise erandlikku edasilükkamist juhul, kui aresti kohene täitmine võiks süüdlasest tulenevaid asjaolusid arvestades tema (või ka mõne kolmanda isiku) õigusi ebaproportsionaalselt riivata. Nendeks põhjusteks võib ennekõike olla tervislik seisund, lähedase hooldamise vajadus, olulise elukorraldusliku küsimuse lahendamine jpm.“ Ehkki ringkonnakohtu poolt nimetatud on kahtlemata sobivad näited põhjustest, mis võiksid anda alust aresti täitmise edasilükkamiseks, ei ole sugugi arusaadav, miks on ringkonnakohus nende põhjuste hulgast välja jätnud selle, mida vaid mõned leheküljed hiljem peab ise süüdlase õiguste oluliseks riiveks: maakohtu poolt süüdi tunnistatud menetlusalune isik soovib maakohtu otsuse peale esitada apellatsiooni, mida süütuse presumptsioonist lähtuvalt peaks ta üldjuhul saama teha vabaduses viibides. Ringkonnakohus selgitab õigesti, et aresti kandes on kaebeõiguse teostamine raskendatud ning isegi hilisem võit apellatsioonist ei saaks õiguste rikkumist olematuks muuta (pp 45-47). Järelikult saab apellatsiooni korras aresti vaidlustamist pidada just seesuguseks põhjuseks, millele tuginevalt võiks kohus VTMS § 209 lg 1 järgi aresti täitmise edasi lükata, kuna aresti kohene täitmine võiks süüdlase õigusi ebaproportsionaalselt riivata.

Nagu Riigikohus on märkinud, tuleb põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses kontrollida ka konkreetse normikontrolli algatanud kohtu poolt vaidlustatud normile antud tõlgenduse õigsust, et mitte asuda hindama sätet, mis asjasse ei puutu (RKPJKo 3-4-1-50-14, p 30). Ringkonnakohus on alusetult tõlgendanud VTMS § 209 lg 1 kitsendavalt ning kunstlikult tekitanud konstruktsiooni, kus VTMS § 205 lg 1 justkui ei jätaks maakohtule võimalust VTMS § 209 lõike 1 alusel aresti kandmist edasi lükata. Liiatigi on ringkonnakohtu arutelu VTMS § 209 lg 1 aluste täidetusest püstitatud tühjalt kohalt, kuna menetlusalune isik aresti kandmise edasilükkamist ei taotlenud ei maa- ega ringkonnakohtult, nagu ei palunud ta ka maakohtu poolt aresti kohese täitmisele pööramise õigusvastaseks tunnistamist.

Vastavalt PSJKS § 14 lg 2, asja lahendamisel kohtuotsuse või -määruse alusel võib Riigikohus tunnistada kehtetuks või põhiseadusega vastuolus olevaks õigustloova akti, välislepingu või selle sätte, samuti õigustloova akti andmata jätmise, mis on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv. Kuna otsuse tegemisel ei olnud ringkonnakohtul vaja VTMS § 205 lõiget 1 rakendada ega maakohtu poolt sama sätte rakendamisele hinnangut anda, ei ole see säte ka asjassepuutuv PSJKS § 14 lg 2 tähenduses.

Eeltoodule tuginevalt oleme seisukohal, et VTMS § 205 lg 1 ei ole põhiseadusega vastuolus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Lisa:

Andreas Kangur 54800354
Andreas.Kangur@justdigi.ee